

TÌM HIỂU HOA VĂN KHMER NAM BỘ

✍ NSƯT SANG SÉT

Dân tộc Khmer ở nước ta hiện nay có khoảng 1,4 triệu người. Đồng bào sống tập trung ở các tỉnh Trà Vinh, Sóc Trăng, Vĩnh Long, Cần Thơ, Hậu Giang, Kiên Giang, An Giang, Tây Ninh, Bạc Liêu, Cà Mau, Bình Phước, Bình Dương, Bà Rịa-Vũng Tàu, Thành phố Hồ Chí Minh...

Là một tộc người trong cộng đồng 54 dân tộc Việt Nam, dân tộc Khmer thuộc nhóm ngôn ngữ Môn - Khmer, người Khmer đã sinh sống lâu đời ở Nam Bộ, sống xen kẽ với người Kinh, Hoa, Chăm trong các phum sóc, ấp, khóm, huyện, thị xã, tỉnh, thành...

Cũng như tất cả các dân tộc anh em khác sống trong cộng đồng đại gia đình dân tộc Việt Nam. Dân tộc Khmer Nam Bộ cũng có một kho tàng văn học - nghệ thuật độc đáo của mình để góp phần vào công cuộc xây dựng đất nước Việt Nam ngày càng giàu đẹp.

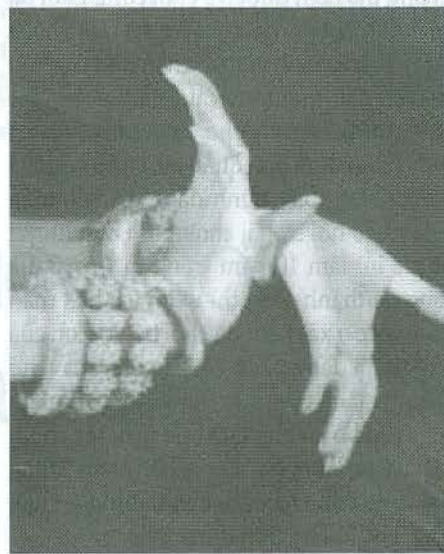
Ở đây chúng tôi xin đề cập đến nghệ thuật KBÁCH của dân tộc Khmer, gọi tắt là KBÁCH KHMER.

KBÁCH là gì?

Theo tổ sư Khmer đã dạy rằng: "KBÁCH" xuất phát từ tiếng "KÁCH" có nghĩa là bẻ hay uốn cong, uốn dẻo. Cụ thể như bẻ từng chiếc lá chuối uốn cong trên cây Bai Sây.

Cây Bai Sây

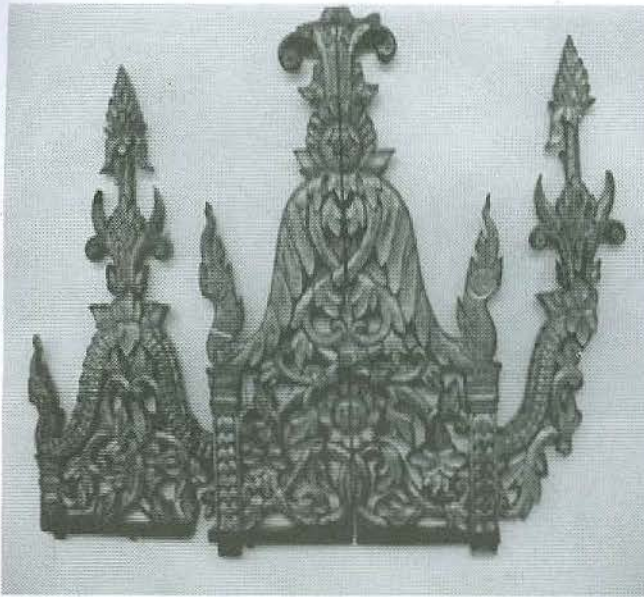
Về nghệ thuật múa: Người ta tập luyện, bẻ tay, bẻ chân, uốn éo cả toàn thân cho mềm mại, dẻo dai theo ý đồ của mình.

Về nghệ thuật tạo hình: KBÁCH ám chỉ vào những đường nét sắc sảo, có hình thù uốn lên, công

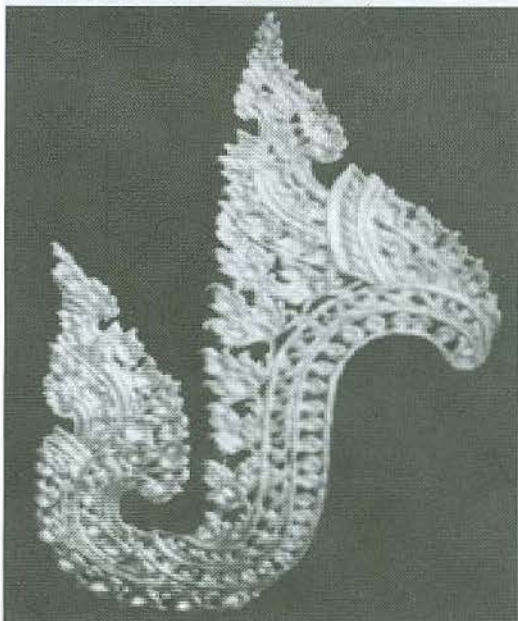
xuống; được gọi lên từ những hình dạng của cây, cỏ, muông thú, cảnh vật thiên nhiên... do từng nghệ nhân sáng tạo ra, nhằm tôn thêm vẻ đẹp vào công trình xây dựng.

Về nghệ thuật trang trí nội thất:

Trang trí trên chiếc ngai thuyết pháp

Về nghệ thuật trang trí đồ trang sức:

Vành mang tai bằng vàng

Về nghệ thuật trang trí trên quần, áo, mũ, cân, đai:

Nghệ thuật trang trí trên các vật dụng khác.

Theo tài liệu về ngôn ngữ học cho rằng:

Xuất phát từ CÁCH > K+B+Á+C+H > KBÁCH (mã > n + p + 1 +

u > nưá)

KBÁCH có 4 ý nghĩa như sau:

- Một là, Bàn toán có hình chữ nhật, có những hạt toán chia ra làm 2 phần. Ở phần trên mỗi cột có 2 hạt, trong mỗi hạt tính ra giá trị bằng 5 (1=5). Ở phần dưới trong mỗi cột có 5 hạt là các hạt số lẻ (1=1). Có khi người ta gọi là "bàn toán Trung quốc". (Theo từ điển Khmer - Chau Nat)

- Hai là, Nét đẹp. Công trình kiến trúc Khmer có nét đẹp độc đáo.

Nét đẹp công trình kiến trúc

- Ba là, Đường huyền trong võ thuật.

- Bốn là, Những đường nét sắc sảo tạo thành quang cảnh hay tạo thành một vật thể nào đó nhằm tôn thêm vẻ đẹp cho công trình kiến trúc hay trang trí trong các vật dụng khác.

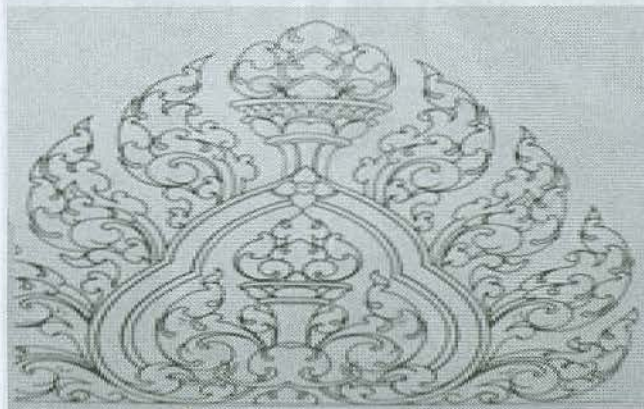

Cây Bồ đề vàng

Ở đây, chúng tôi xin đi sâu về nghệ thuật "KBÁCH KHMER", tạm dịch là "HOA VĂN KHMER" đã được áp dụng vào công trình kiến trúc và cách trang trí trong các vật dụng khác.

Trong thời gian qua, người ta chia hoa văn Khmer ra làm 4 loại cơ bản như:

Hoa văn Ang Kor (Đền đài)

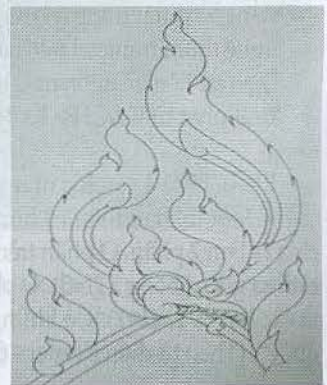
- Hoa văn Phnhy Tês (Cây, cỏ) *bot yamat tauris srtan 54*

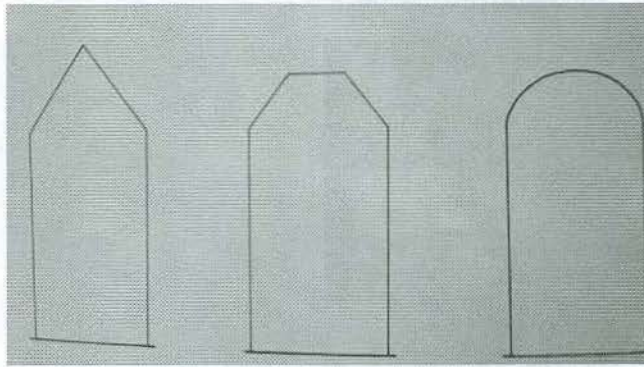
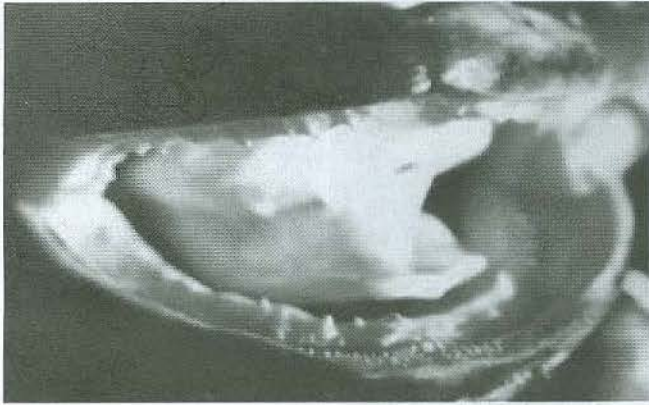
- Hoa văn Phnhy Voa (Dây)

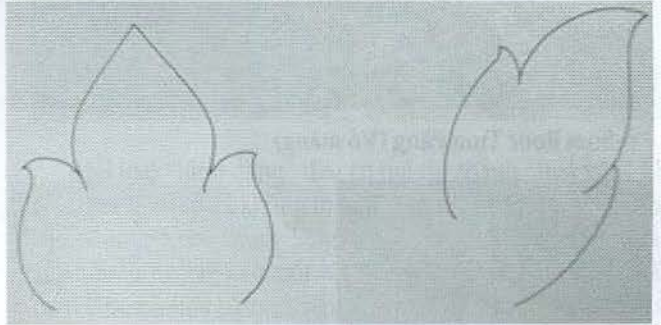
Hoa văn Phnhy Phlong (Ngọn lửa)

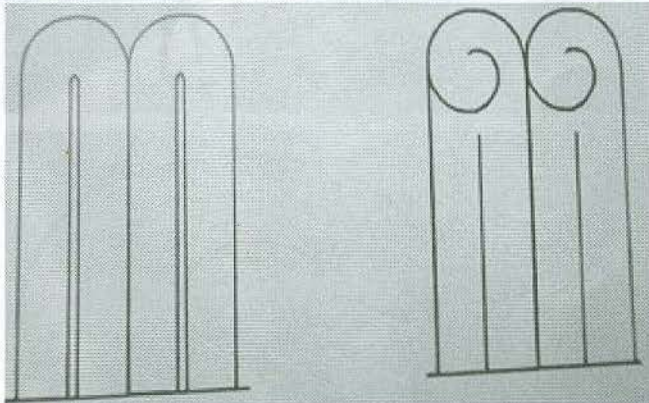
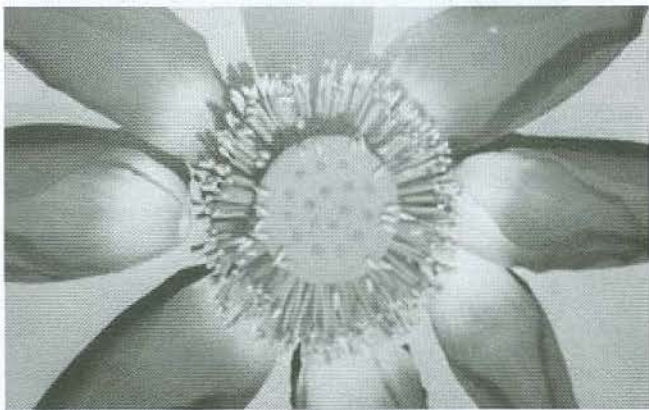
Hoa văn Thmênh Trây (Răng cá)

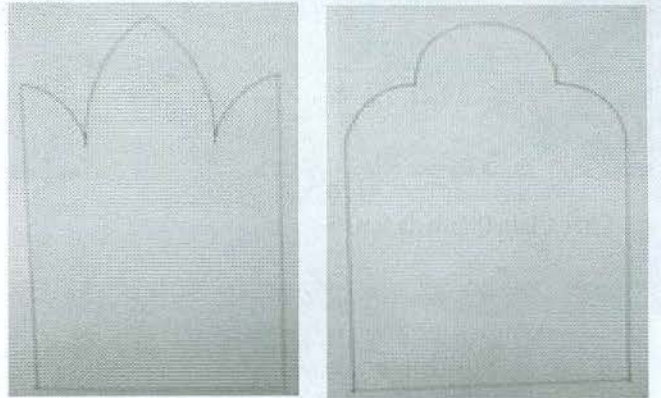
Hoa văn Konh Chăng (Thảo mộc)

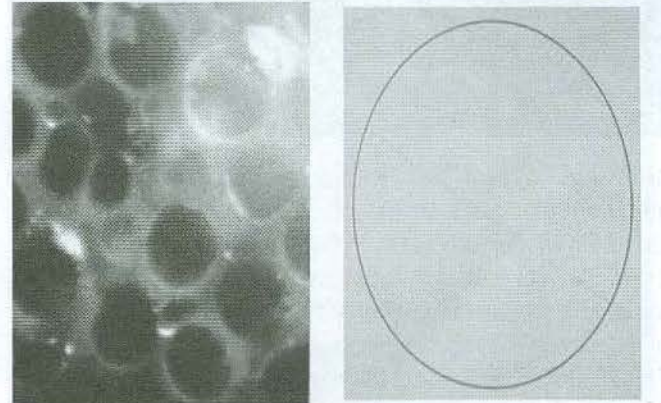
Hoa văn Kês Sor (Nhụy hoa)

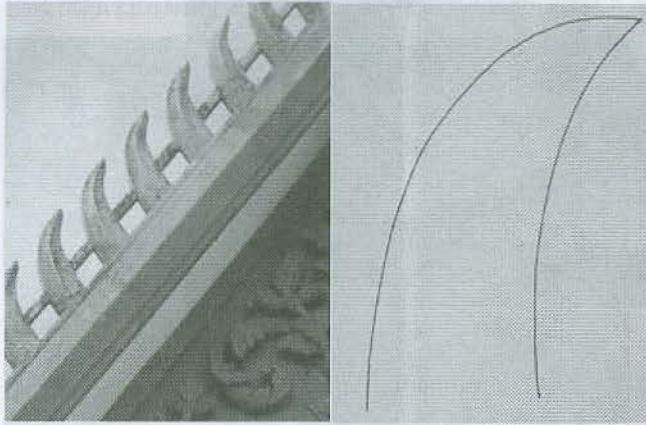
Hoa văn Muny Pôn (Chóp núi)

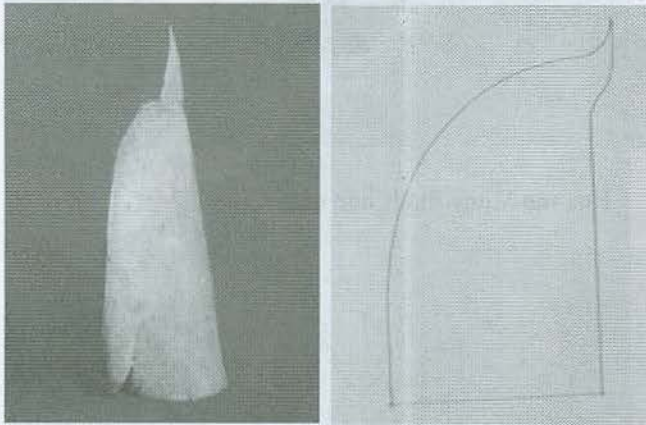
Cùng với một số hình dạng khác như:
Pông Trây (Trứng cá)

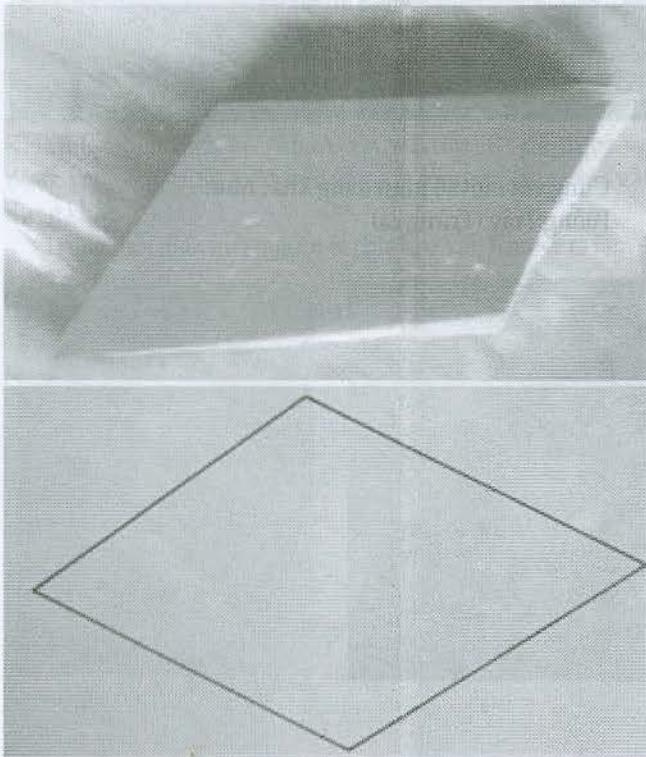
Trô Nung Neak (Vây lung rỗng)

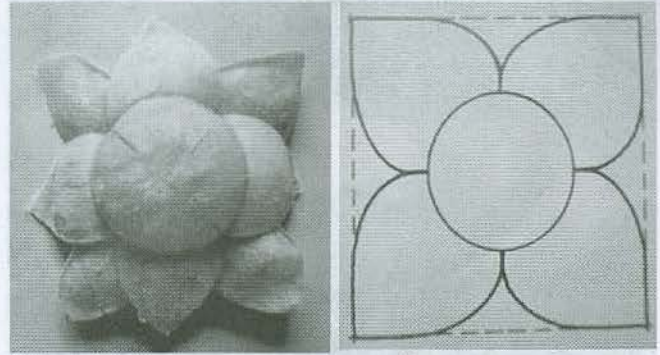
Som Booc Tum Păng (Vỏ măng)

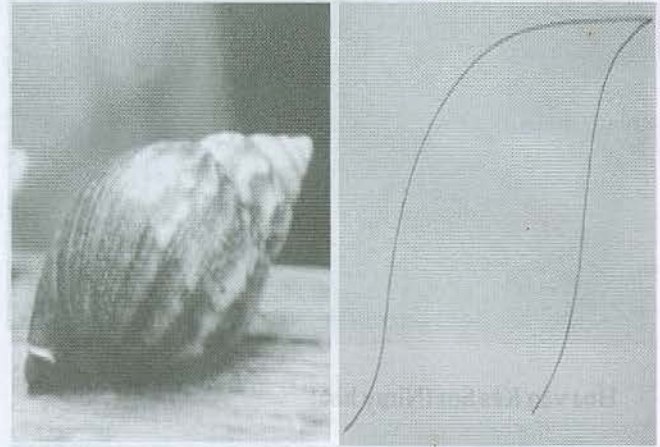
Chắc Chan (Bánh da lợn)

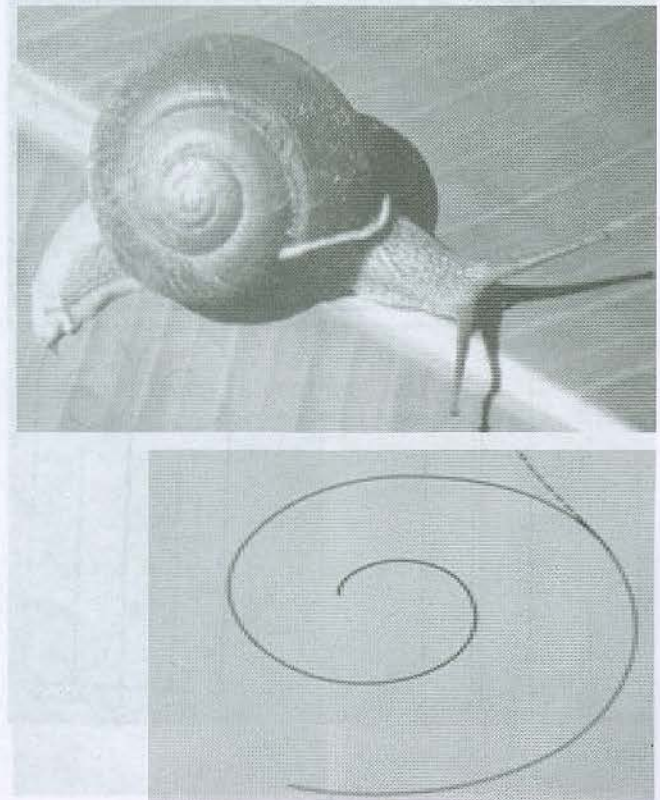
Phka Chan (Hoa thị)

Khdoong Hiên (Ốc ma)

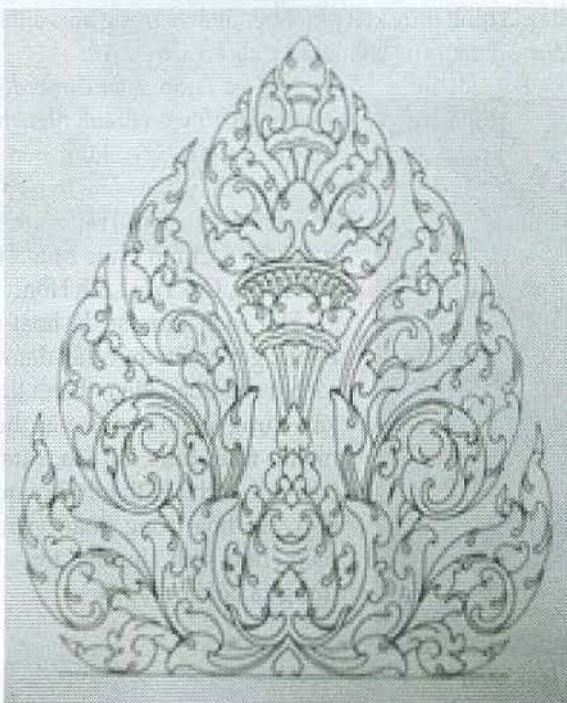
Kuut Khdoong (Trôn ốc)

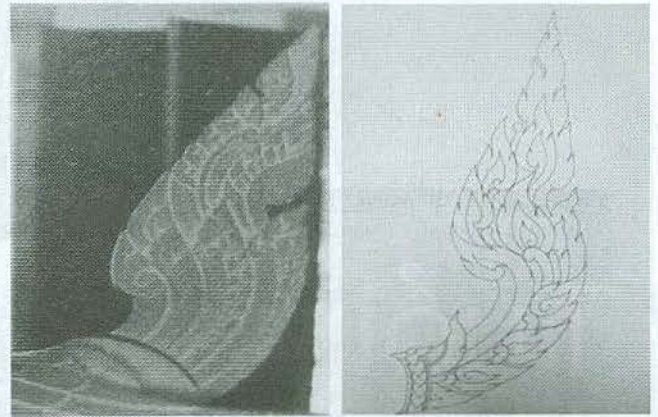
Để tiện trong việc nghiên cứu và tìm hiểu, chúng tôi xin phân biệt giữa 2 cụm từ “Hoa văn” và “Hình dạng” như sau:

“Hoa văn” chú trọng về đường nét vẽ, khắc, chạm, trở của từng thể loại họa tiết như: Hoa văn Ang Kor, hoa văn Phnhy Tês...

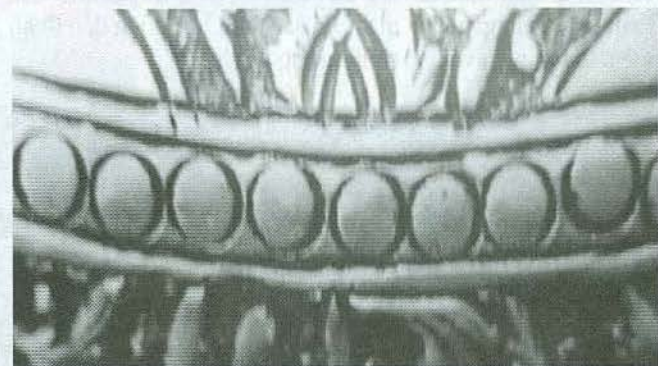
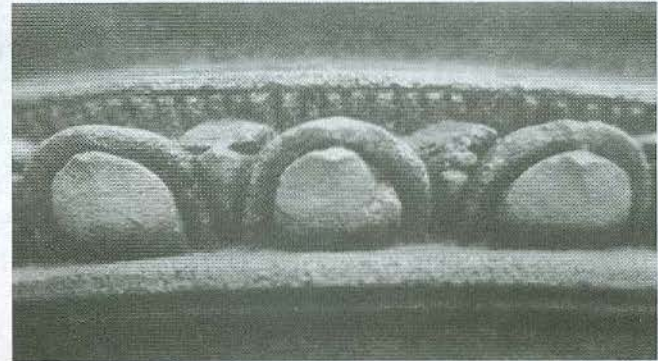
“Hình dạng” chú trọng về cách định dạng làm vỏ bên ngoài của từng thể loại họa tiết như: Hình dạng cánh hoa sen, hình dạng đuôi con thiên nga, hình dạng bánh da lợn... Các hình dạng này, người ta có thể đưa hoa văn: Ang Kor, Phnhy Tês, Phnhy Voa, Phnhy Phong vào bên trong. Cụ thể như: **Hoa văn Ang Kor (đền đài) trong hình dạng cánh hoa sen.**

Hoa văn Phnhy Phlong (ngọn lửa) trong hình dạng đuôi con thiên nga.

Mỗi loại “hình dạng” đều có thể trở thành “hoa văn” khi nó đứng độc lập và không bị phân lập. Cụ thể như hình dạng cánh hoa sen hoặc hình dạng trứng cá (đơn) khi người ta sắp xếp nối đuôi nhau trên một vật thể nào đó thì các hình dạng ấy lại trở thành hoa văn mà người ta gọi là “hoa văn cánh sen” hoặc “hoa văn trứng cá”.

Trong việc nghiên cứu, tìm hiểu về “Hoa văn Khmer Nam Bộ” này chưa đầy đủ cho lắm. Đây mới chỉ là bước đầu trong việc nghiên cứu, tìm hiểu và không thể cho rằng đây là tài liệu mẫu mực làm cho mọi người phải tuân thủ. Đây chỉ là một hành trang nho nhỏ, nó có thể giúp chúng ta vừa đi, vừa suy ngẫm về giá trị di sản văn hóa - nghệ thuật của ông cha. Nhằm tiếp tục góp phần thực hiện Nghị quyết Trung ương 5 (Khóa VIII) về “Xây dựng và phát triển nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc.” ■